

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Кафедра фізичного виховання та реабілітації

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

В.о. завідувача кафедри ФВР

доц. Петрица П.М.

"16" серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>01 Педагогіка/Освіта</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>016 Спеціальна освіта</u> (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Логопедія</u> (найменування освітньої програми)
Мова навчання	<u>українська</u>

2024-2025 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Психофізіологія» для студентів освітньої програми «Логопедія» спеціальності 016 «Спеціальна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» освітнього рівня «бакалавр».

Розробники:

к.б.н., доцент кафедри фізичного виховання та реабілітації Храбра С.З.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри фізичного виховання та реабілітації

„16” серпня 2024 року, протокол № 1

В.о. завідувача кафедри фізичного виховання та реабілітації
 Петрица П.М.

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Логопедія
2	Спеціальність	016 Спеціальна освіта
3	Галузь знань	01Освіта/Педагогіка
4	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов'язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	2
9	Кількість змістових модулів	2
10	Форма підсумкового контролю	Залік
11	ІНДЗ	Анотація наукової статті
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	3 кредити
12	Загальна кількість годин	90
13	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 36, заочна форма – 18
14	Лекції (год.)	Денна форма – 18, заочна форма – 8
15	Практичні заняття (год.)	Денна форма – 18, заочна форма – 10
16	Самостійна робота студента (год.)	Денна форма – 54, заочна форма – 72

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 40 % до 60%;

для заочної форми навчання – 20% до 80%.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів знання про характеристику функціональних станів організму, фізіологічних проявів, які проявляють психічну сутність людини.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття наступних компетентностей:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК 3. Здатність застосовувати психологопедагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК 4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

3. Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни «Психофізіологія» забезпечує досягнення здобувачами таких результатів навчання:

РН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН 10. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН 11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби раннього втручання, розвитку і корекції, навчання, виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

РН 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами загалом та порушеннями мовленнєвого розвитку зокрема.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Психофізіологія як наука на сучасному етапі розвитку. Методи психофізіологічних досліджень. Предмет та завдання психофізіології, взаємозв'язок з іншими науками. Методи психофізіологічних досліджень: а. електро- і магнітоенцефалографія; б. метод викликаних потенціалів; в. визначення електричної активності шкіри; г. реєстрація показників серцево-судинної системи; д. показники активності м'язової та дихальної систем; е. вивчення реакції очей; є. поліграфічні дослідження.

Тема 2. Морфофункціональні особливості нервової системи. Загальні принципи будови нервової тканини. Найпростіші соматичні та вегетативні рефлекторні дуги. Будова і функція соматичної та вегетативної нервової системи. Функціональні та

морфологічні відмінності симпатичної і парасимпатичної частин вегетативної нервової системи.

Тема 3. Психофізіологія зорової системи. Будова і функції периферійної частини зорового аналізатора Будова і функції сітківки. Провідні шляхи та кіркові центри зорового аналізатора. Акомодація, рефракція. Види аномалії рефракції і способи її корекції. Світло- і кольоросприйняття. Адаптація ока.

Тема 4. Психофізіологія слухової і вестибулярної систем. Будова органа слуху. Будова кіскового і перетинчастого лабіринтів. Кортіїв (спіральний орган), його будова і функція. Механізм сприйняття звукових хвиль. Вестибулярна система.

Тема 5. Психофізіологія смакової і нюхової систем. Сенсорна система смаку: будова смакових рецепторів, сприйняття та центри смакових відчуттів. Сенсорна система нюху: будова.

Тема 6. Психофізіологія больових відчуттів. Шкірна чутливість. Будова больових рецепторів. Центри болю. Провідні шляхи та кіркові центри больових відчуттів. Медіатори запалення і нестероїдні протизапальні препарати. Місцеві анестетики. Опіоїдні пептиди. ГАМК. Фантомні і хронічні болі.

Тема 7. Адаптаційний потенціал людини. Визначення величини адаптаційного потенціалу. Ретикулярна формація і рівень бадьорості. Оцінка адаптаційної здібності, а також ознак втоми за тестом «індивідуальної хвилини» і функції симпатичної і парасимпатичної нервових систем.

Тема 8. Психофізіологія пам'яті і уваги. Види пам'яті. Центри пам'яті. Лімбічна система та її значення в забезпеченні короточасної пам'яті та пам'яті «сьогодення». Круг Пейпса. Перехід короткотривалої пам'яті у довготривалу. Виявлення провідного типу пам'яті. Увага – визначення поняття та функції. Характеристики уваги. Види уваги. Фізіологічна основа уваги. Визначення переключення довільної уваги. Визначення величини коливання уваги. Оцінка стійкості уваги.

Тема 9. Психофізіологія емоцій і стресу. Емоції і їх види. Центри позитивних і негативних емоцій. Стрес і його значення для здоров'я людини. Методи дослідження емоцій. Фізіологічні зміни організму внаслідок хронічних стресів. Дослідження врівноваженості нервових процесів

Тема 10. Психофізіологія мислення. Форми реалізації мисленнєвого процесу Мисленнєві операції та дії. Вивчення особливостей мислення. Якості мислення. Логічність абстрактних висновків. Узагальнення

Тема 11. Мова: психофізіологічні аспекти. Поняття мови. Види, функції мови, центри мови і їх порушення.

Тема 12. Психофізіологія сну. Сон і його види. Теорії сну. Біологічний годинник. Стадії сну. Повільний сон і його значення для здоров'я людини. REM-сон і сновидіння. Функціональне значення сну і потреба в ньому. Регулярний режим сну.

Тема 13. Вплив мануальної асиметрії на величину функціональної лабільності нервово-м'язового апарату. Функціональна лабільність нервово-м'язового апарату. Теплінг-тест як опосередкований показник типу нервової системи. Інтерпретація результатів теплінг-тесту.

Тема 14. Загальна і функціональна спеціалізація кори великих півкуль. Визначення індивідуального профілю асиметрії мозку. За допомогою тестів, які

характеризують рухову сферу (асиметрія рук, ніг) та сенсорну (зір, слух, тощо) виявити індивідуальний профіль асиметрії мозку.

Тема 15. Психофізіологія харчової поведінки. Емоції і їжа. Центри голоду і насичення в головному мозку. Вегетативна нервова система в харчуванні і стрес. Депресивні стани і харчування. Антидеприсанти. Психофізіологія порушень харчової поведінки.

Тема 16. Основні нейромедіатори нервової системи і їх вплив на психіку людини. Ацетилхолін. Моноамінові медіатори (дофамін, норадреналін, серотонін, гістамін). Збуджуючі амінокислоти (глутамат, аспартат). Гальмівні амінокислоти (ГАМК, гліцин). Нейропептиди.

Тема 17. Психофізіологія рухових функцій. Рух: від простого до складного. Мозкові структури і мотонейрони. Чотири головних типи рухів: рефлекси, локомоції, довільні, автоматизовані. Значення роботи мозочка у руховій системі.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	Практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1								
1. Психофізіологія як наука на сучасному етапі розвитку. Методи психофізіологічних досліджень	5	2		3	6	2		4
2. Морфофункціональні особливості нервової системи.	5	2	2	3	8	2	2	4
3. Психофізіологія зорової системи.	5	2		3	6	2		4
4. Психофізіологія слухової і вестибулярної систем.	5	2		3	6	2		4
5. Психофізіологія смакової і нюхової систем.	5	2		3	6		2	4
6. Психофізіологія больових відчуттів.	5	2		3	4			4
Змістовий модуль 2								
7. Адаптаційний потенціал людини	5		2	3	6		2	4
8. Психофізіологія пам'яті і уваги	5	2		3	4			4
9. Психофізіологія емоцій і стресу	5	2		3	4			4
10. Психофізіологія мислення.	5		2	3	4			4
11. Мова: психофізіологічні аспекти.	5		2	3	4		2	4
12. Психофізіологія сну.	5	2		3	4			4
13. Вплив мануальної асиметрії на величину функціональної лабільності нервово-м'язового апарату	5		2	3	4			4

14. Загальна і функціональна спеціалізація кори великих півкуль.	5		2	3	4			4
15.Психофізіологія харчової поведінки.	6		2	4	5			5
16. Основні нейромедіатори нервової системи і їх вплив на психіку людини.	6		2	4	7		2	5
17. Психофізіологія рухових функцій	6		2	4	6			6
Всього годин	90	18	18	54	90	8	10	72

4.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, д/ф	Кількість годин, з/ф
1.	1. Психофізіологія як наука на сучасному етапі розвитку. Методи психофізіологічних досліджень	2	2
2.	2. Морфофункціональні особливості нервової системи.	2	2
3.	3. Психофізіологія зорової системи.	2	2
4.	4. Психофізіологія слухової і вестибулярної систем.	2	2
5.	5. Психофізіологія смакової і нюхової систем.	2	
6.	6. Психофізіологія больових відчуттів.	2	
7.	8. Психофізіологія пам'яті і уваги	2	
8.	9. Психофізіологія емоцій і стресу	2	
9.	12. Психофізіологія сну.	2	
	Всього:	18	8

4.4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, д/ф	Кількість годин, з/ф
1	2. Морфофункціональні особливості нервової системи.	2	2
2	7. Адаптаційний потенціал людини	2	2

3	10. Психофізіологія мислення.	2	2
4	11. Мова: психофізіологічні аспекти.	2	2
5	13. Вплив мануальної асиметрії на величину функціональної лабільності нервово-м'язового апарату	2	
6	14. Загальна і функціональна спеціалізація кори великих півкуль.	2	
7	15.Психофізіологія харчової поведінки.	2	
8	16. Основні нейромедіатори нервової системи і їх вплив на психіку людини.	2	2
9	17. Психофізіологія рухових функцій	2	
	Всього:	18	10

4.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	1	1. Психофізіологія як наука на сучасному етапі розвитку. Методи психофізіологічних досліджень	3	4
2	2	2. Морфофункціональні особливості нервової системи.	3	4
3	3	3. Психофізіологія зорової системи.	3	4
4	4	4. Психофізіологія слухової і вестибулярної систем.	3	4
5	5	5. Психофізіологія смакової і нюхової систем.	3	4
6	6	6. Психофізіологія больових відчуттів.	3	4
7	7	7. Адаптаційний потенціал людини	3	4
8	8	8. Психофізіологія пам'яті і уваги	3	4
9	9	9. Психофізіологія емоцій і стресу	3	4
10	10	10. Психофізіологія мислення.	3	4
11	11		3	4
12	12	11. Мова: психофізіологічні аспекти.	3	4
13	13	12. Психофізіологія сну.	3	4
14	14	13. Вплив мануальної асиметрії на величину функціональної лабільності нервово-м'язового апарату	3	
15	15	14. Загальна і функціональна спеціалізація кори великих півкуль.	3	4
16	16	15.Психофізіологія харчової поведінки.	4	5
17	17	16. Основні нейромедіатори нервової системи і їх вплив на психіку людини.	4	5
18	18	17. Психофізіологія рухових функцій	4	6
		Всього годин	54	72

4.6. ІНДЗ

Навчальний проект з курсу «Психофізіологія» являє анотацію на 2-3 сторінки однієї наукової статті за психофізіологічною тематикою (ксерокопія статті, анотація та формулювання власної думки з приводу прочитаного). У структурі анотації доцільно виділити такі компоненти: мету, завдання, опис наукового дослідження і власні висновки. ІНДЗ подається не пізніше ніж за 2 тижні до підсумкового контролю. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл.1.

Таблиця 1. Критерії оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1	Формулювання мети і завдань ІНДЗ	5
2	Відповідність змісту ІНДЗ її меті	5
3	Зміст анотації	5
4	Змістовність та обґрунтованість власних висновків	5
5	Структурованість змісту та технічне оформлення ІНДЗ	5
	Разом	15

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Психофізіологія» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання, як поточне опитування, групове обговорення, практичні завдання, презентації результатів виконаних індивідуальних завдань, тести.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Психофізіологія» використовуються такі форми контролю:

- поточний контроль у формі оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практичних занять та виконання ними завдань для самостійної роботи;
- модульний контроль застосовується після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни, оцінка модульного контролю складається з балів, накопичених упродовж вивчення змістового модуля;

– підсумковий контроль проводиться у формі тестування на освітній платформі MOODLE у термін, визначений графіком підсумкового контролю).

7. Критерії оцінювання самостійної роботи

Навчальний матеріал, опрацьований в процесі самостійної роботи оцінюється на практичному занятті і під час тестового контролю, питання, передбачені для засвоєння у процесі самостійної роботи, виносяться на підсумковий контроль.

8. Критерії оцінювання результатів навчання

–90-100 балів – за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

–85-89 балів – за ґрунтовні знання навчального матеріалу; аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач;

–75-84 балів – за міцні знання навчального матеріалу; аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

–65-74 балів – за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач;

–60-64 балів – за слабкі знання значної частини навчального матеріалу, помилки у відповідях на запитання, невміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

–35-59 балів – за слабкі знання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

–1-34 балів – за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12-17	15	20	100

5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10			
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	--	--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
85–89	B	добре	
75–84	C	добре	
65–74	D	задовільно	
60–64	E	задовільно	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійний проєктор для демонстрації презентацій, відеофрагментів.
2. Комп'ютери з доступом до Інтернету для проведення поточного та підсумкового контролів.

11. Рекомендована література

Основна:

1. Грушко В.В., Храбра С.З. Психологічний супровід в дитячо-юнацькому спорті: індивідуальне навчально-дослідне завдання. Тернопіль, 2022 р. 40 с.
2. Грушко В.В., Храбра С.З. Психологічний супровід в дитячо-юнацькому спорті. Методичні рекомендації для викладачів, студентів закладів вищої освіти, тренерів дитячих і юнацьких спортивних шкіл та вчителів загальноосвітніх шкіл. Тернопіль, 2022 р. 29 с.
3. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія / О.М. Кокун. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с.
4. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник / О.М. Кокун. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.

5. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
6. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я.В. Крушельницька. – К.: КНЕУ, 2002. – 182 с.
7. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. – Тернопіль, в-во ТНТУ ім. Т. Пулюя, 2017. – 194 с.
8. Майдіков Ю.Л. Нервова система і психічна діяльність людини. Навч. посібник. / Ю.Л. Майдіков, С.І. Корсун. – К., 2007. – 280 с.
9. Макаренко М.В. Комп'ютерна система "Діагност-1" для визначення нейродинамічних властивостей вищої нервової діяльності / М.В. Макаренко, В.С. Лизогуб // Особливості формування та становлення психофізіологічних функцій в онтогенезі: Матер. Всеукр. наук. симпозіуму/ За ред. М.В. Макаренка. – Черкаси: ЧДУ, 2003. – С. 60.
10. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: Навч. посіб. / М.М. Філіппов. – К.: МАУП, 2003. – 136 с.
11. Храбра С. З., Вакуленко Л. О., Барладин О. Р., Грушко В. В., Веремчук О. Д. Особливості функціонального стану вегетативної нервової системи школярів 10-16 років з порушеннями постави / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. – Випуск 6 (151) 22. – С.169-172 DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).36
12. Храбра С.З. Нейробиологія розвитку і рухових функцій: методичні рекомендації. Тернопіль, 2021 р. 84 с.
13. Чайченко Г.М. Фізіологія людини і тварини: Підручник для студ. біол. спец. вищ. навч. закл. / Г.М. Чайченко, В.О. Цибенко, В.Д. Сокур. – К.: Вища школа, 2003. – 464 с.

Додаткова

14. Kolesnyk, A., Barna, C., Kashuba, L., Biriukova, T., Rudenko, T., & **Khrabra, S.** (2022). The Neurovegetative Status of Children 5-7 Years Old. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 13(4), 421-435. <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/396>
15. Барладин О. Р., Вакуленко Л. О., Храбра С.З., Грушко В. С., Веремчук О. Д. Фізична реабілітація дітей старшого шкільного віку зі сколіозом при деяких неврологічних захворюваннях. Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). За ред.. О.В.Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2020. Випуск 1 (121). 20. С.14-20 <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/29>
16. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями у розвитку (нейропсихологічний підхід). Монографія – К.: 2008. – 298 с.